

rajzokkal megtestesíteni; szó esett a horáciusi ódák iránti hajlamról, ami az italkedvelő venusinust, ha hallotta volna, alaposan meglepte volna, realista és humanista nevelésről, a császár törekvéseiről és alkotásairól az iskolai reformok terén, a történettanításról és sok egyébéről.»

A császár is a tanítóval, nem a költővel beszélt. Az Asmus Semper három kötetében a költő beszél a közönséghez. De amit mond, azt a legnagyobb tanítók egyikének tapasztalatai mondatják vele — és a tanítóknak szól.

(Temesvár.)

Gálos Rezső.

A magyar kisgazdaosztály nevelése.

Még a világháború előtt készült, de a háború miatt még nagyobb jelentőségűvé vált dr. Czettler Jenőnek *Magyar mezőgazdasági szociálpolitika* (Budapest, 1914, a Magyar Gazdaszövetség kiadása, n 8°, 1103 l., 30 K) c. műve. A szerző a közgazdasági irodalom alapos ismeretével felfegyverkezve tanulmányozta a külföld és hazánk társadalmi és gazdasági viszonyait s közvetlen tapasztalatok alapján írta meg művét. Megérzik ez a munka minden fejezetén; megérzik az a nagy szeretet, mellyel a magyar föld és annak művelője, a magyar paraszt iránt viseltetik s amellyel a nemzet gazdasági haladását és művelődését szolgálni akarja. Czettler munkája igazi nemzeti pedagógiai munka, mely a nemzet kicsinyeinek, a gazdasági és nemzeti műveltségben elmaradott falusi népnek nevelésével foglalkozik s ezért szükséges, hogy tartalmának legalább a nevelőket közvetlenül érdeklő részével e lapok olvasói is megismerkedjenek. Talian nagy terjedelme (majdnem 70 nagy ív!) az oka, hogy végigolvasásától sokan visszariadnak. Avagy az a körülmény tartja vissza az embereket az elolvasásától, hogy, amint azt a szerző is folyton hangoztatja, iskoláinkban még nem fordítanak elég gondot a közgazdasági ismeretek tanítására s így kevesen érdeklődnek és érdeklődhetnek az ilyen irányú munkák iránt. Annyi bizonyos, hogy a könyv még nem talált annyi olvasóra, amennyit tartalmánál fogva megérdemelne. (V. ö. M. P. 1915 : 292.)

Czettler a nemzeti erények megtartását, a nemzet gazdasági emelkedését és művelődését nem az által látja biztosítva, hogy a városi lakosság, tehát a középosztály a külföldről bevándorló és itt az ipartelepekben és más vállalatokban elhelyezkedő elemekkel újítatik fel, melyek itt azután vagy beolvadnak vagy nem; hanem a megújulás anyagát a magyar falvakban keresi, melyeknek a magyar faji tulajdonságokkal s nemzeti őserővel és öntudattal telt lakói

egyedül alkalmasak a nemzet jövődjének középosztályának, a magyar polgárságnak kialakítására. A falu népének világfelfogása, erkölcsi tisztábbak, teste egészségesebb, a városi lakosság erkölcsisége gyengébb, emberei romlottak és az élvezetek után való vagyakozásra vannak nevelve. Így a falu lakossága, a nemzeti vonások megőrzője, testi és lelki tulajdonságainál fogva hivatott arra, hogy a nemzet fennmaradását biztosítsa. Ebből a célból szükséges, hogy a falusi kisgazdaosztály és gazdasági munkásosztály gazdasági helyzete javíttassék és ezzel párhuzamosan műveltsége is fokozódjék. E két cél elérését tartja Czettler a magyar szociális politika feladatának és munkájában a célok elérését elősegítő eszközöket ismerteti. Művét a nemzet nevelőinek: a közhivatalnokoknak és a földműves nép vezetőinek szánta.

A munka elején történeti áttekintés alapján a mezőgazdasági szociális politika feladatait fejtegetve, megállapítja, hogy ennek hazánkban mily nagy az egész nemzetre kiható jelentősége, mert itt a régi független középosztály, a középbirtokosok és kézművesek osztálya, a viszonyok változása folytán mindinkább eltűnőben van és helyét mindennek, csak függetlennek nem mondható hivatalnokosztály foglalja el. Csak a kisbirtokosság anyagi helyzetének és műveltségének emelésével lehet elejét venni a nemzeti szabadság és művelődés pusztulásának. A II. részben az anyagi segítség eszközeinek részletes kifejtése után *A munkacső védelme* címen igen tanulságosan ismerteti *falvaink egészségügyét*, kimutatja ennek elhanyagolt voltát, a törvényhozásra és a társadalomra váró teendőket s ami itt bennünket főképen érdekel, kimutatja azt is, hogy falusi népünk, kivált ifjúságunk nem kap elég tájékoztatást a helyes táplálkozás, a tisztaság, célszerű lakás és ruházkodás fontosságáról. E téren első sorban az iskola oktató és nevelő hatásának tulajdonít különös jelentőséget. Ismerteti a betegápolás és egészségügyi oktatás hiányait; a tömegbetegségek, különösen a tuberkulozis és alkoholizmus ellen való küzdelem szükségességét; a gyermekvédelmet és szegényügyet, melyeknek a falusi társadalom által való hathatósabb támogatását kívánja.

Sok mondanivalója van a szerzőnek a mezőgazdasági művelődési politikáról is. Fejtegetései közben miudenkor reámutat az iskolára, mint a mezőgazdasági szociális politika céljait elősegítő hatalmas tényezőre, mert a szociális politika legfontosabb feladatául a falu műveltségének emelését tekinti. Ezt azzal kell megkezdeni, hogy a parasztosztály falusi vezetői feladatuk betöltésére alkalmasakká tészenek, amire a középiskolai oktatás megfelelő reformja az első lépés. A kisgazdát ugyanis a városi középosztálytól, mellyel egyenlő kulturájuk a falusi vezető emberek, a középiskolai klasszikus irány választja el. A középfokú oktatásban tehát a reális iránynak nagyobb

teret akarna biztosítani és a szociális irányú nevelés meghonosítását kívánja. Ugyanúgy hibáztatja a falusi földbirtokososztály leányainak nevelését is, kik hivatva vannak arra, hogy férjeiknek a falusi szociális munkában segédkezzenek és így a nemzetnevelői munkából kivegyék részüket. De a mai időkben nevelésük mesterségesen átülteti őket egy idegen műveltség talajába és ahelyett, hogy hivatásuknak a falun megfelelének, egyenesen ők idézik elő a falu legnagyobb baját, a birtokosoknak a falutól való idegenkedését.

A kisgazdaosztály műveltségének emelését azonban nemcsak vezetőinek megfelelő képzésével és nevelésével akarja elérni, hanem a kisgazdaosztálynak nemzeti középosztállyá való kialakítását a falu művelődési intézményeinek emelésével és szaporításával. Igazságtalanságnak tartja, hogy a falusi nép adójából létesített művelő intézmények mind a városokban vannak; de a nemzetre káros is, hogy minden tehetséges ember a városba tódul és a faluban csak a tehetégtelenek maradnak. A falusi oktatásügyet mostohán ellátottnak tartja; az ipari munkásság sokkal jobb helyzetben van e téren; pedig a kisgazdák oktatása nem filantropia, hanem a nemzet életérdeke, mert ez az osztály alapja a nemzeti fejlődésnek és ez hivatott az összes társadalmi osztályok erkölcsi, értelmi és gazdasági helyzetének javítására. Helyzeténél és az általános műveltségtől eltérő eszmekörénél és szakműveltségénél fogva nem tud érvényesülni a nemzeti közvéleményben és súlya a nemzeti művelődés alakulásában sokkal kisebb, mint az ipari munkásságé.

Az oktatás megjavítása érdekében Czettler olyan új iskolafajta szervezését kívánja, mely a kisgazdaosztály, valamint a lateinerosztály számára a nemzeti műveltség minimumát nyújtaná és mindkettőt figyelmeztetné a termelőosztály nemzetfenntartó hivatására. Így a kisgazdák is abba a helyzetbe jutnának, hogy törekvéseiket nem a lateinerosztály útján, hanem közvetlenül érvényesítsék. A közös alapműveltség azután közelebb hozná e két osztályt egymáshoz és így lehetővé válnék a kisgazdaosztálynak a középosztályba való fölemelkedése. Részletesen felsorolja azután azokat a célokat, melyeket ez iskolának maga elé kellene tűznie, illetőleg azt az ismeretminimumot, melyet nyújtania kellene. Ezek: az erkölcsi nevelés, a gazdasági érzék felkeltése, az állampolgári ismeretek (nemzeti nyelv, hazai történelem, földrajz, népismeret, jog, alkotmánytan és közgazdaság) nyújtása, a kézügyesség és művészeti érzék fejlesztése. E célok előérése azonban a mindennapi népiskola még akkor sem volna alkalmas, ha annak V. és VI. osztálya rendszeren működnék, részint azért, mert az általános ismeretek alapos feldolgozásán kívül az említett követelményeknek nem felelhet meg; részint azért, mert a 10—12 éves

gyermek ily irányú kiképzésre még nem elég fejlett. Ezért szükségesnek tartja, hogy a legkisebb gazdák és gazdasági munkások számára tanfolyamok (*gazdagimnáziumok*), a középbirtokú kisgazdák számára dán és svéd mintára *népfőiskolák* szerveztessenek; a nagyobb birtokú kisgazdák pedig a minden nagyobb mezővárosban létesített és a kisgazda szükségleteinek megfelelően átalakított *polgáriskolákban* szerezzék meg a szükséges műveltséget. Szükségesnek tartja természetesen azt is, hogy a kisgazdák az általános műveltségen kívül megszerezzék a szakműveltséget is, mely őket a nemzet gazdasági munkájában reájuk várakozó feladatok eredményes megoldására alkalmassá teszi. E célra a szaktanítós gazdasági népiskolát és a földművesiskolát, mint alsófokú gazdasági szakiskolákat jelöli meg. A középfokú gazdasági szakoktatásra pedig a már kísérletképen felállított hétosztályú gazdasági irányú polgáriskolát tartja alkalmasnak. Nagy fontosságot tulajdonít a katonák mezőgazdasági oktatásának és a falusi szövetkezetek nevelő hatásának.

Különös gondosságot kíván a kisgazdák leányainak nevelése és tanítása ügyében. A módosabb kisgazdaleányok számára az általános és gazdasági műveltséget egybekapcsoló hatosztályú polgáriskolát kellene teremteni; a kisebb gazdák és mezőgazdasági munkások leányai számára pedig a háztartási vándoriskolák általánosítása volna szükséges. Külön fejezetben ismerteti a szerző a falusi szabadtanítás szerveit. Az ifjúsági egyesületek számára külön helyiségeket, otthonokat kíván, ahol a falusi ifjúság nemcsak továbbképzésére talál helyet és alkalmat, hanem szórakozására is. A gazdakörök mellett az asszonyok részére gazdasszony-egyleteket akar szerveztetni, melyek azután nemcsak a nők továbbképzését szolgálnák, hanem a nők foglalkozási körébe eső gazdasági ágak termékeinek (gyümölcs, tojás stb.) értékesítésével is foglalkoznának. A falusi torna- és tűzoltóegyleteket az ifjúsági egyesületekbe akarja beolvasztani, hogy az erők szét ne forácsoltsanak.

A nép műveltségének emelkedése érdekében védelmet kíván Cz. a falu meglévő műveltsége számára. Ez a munka a nép vezetőire vár, akiknek gondot kellene viselniök arra, hogy a falusi műveltség termékei: a népdal, népviselet és a népművészet megóvassanak és az ezekben megnyilvánuló izlés és készség továbbfejlesztessék. Megkönynyíti e cél elérését a falusi kedélyi élet ápolása ének- és zenekarok szervezésével, valamint népies színi előadások rendezésével. Az erkölcsök finomodását és a jellemképzést pedig még a községek természeti szépségeinek és emlékeinek megóvásával is elősegíthetnék.

A munka III. része a gazdasági munkásügyi politikát tárgyalja. Az egész műben sok helyen fejezi ki a szerző azt a meggyőződését,

hogy hazánkban mindezek a tereken az önkormányzati szervek és a közvetlenül érdekelték részvétlensége okozza a legfőbb bajokat. Csak ezek komoly közrémködése idézhetné elő, hogy a nemzet középosztálya a gazdaságilag és műveltségben emelkedő kisgazdaosztállyal, ez pedig az ugyancsak haladni kívánó és akaró gazdasági munkásosztállyal megerősödjék és felfrissüljön.

Ez a nagy munka világosan mutatja a népművelés szerepét a nemzeti politika körében; ezért kívánatos, hogy minél több olvasója legyen s nevelésügyi kívánalmi alapos és sokoldalú megvitatásban részesüljenek a nevelők körében is.

Snasel Ferenc.

IRODALOM.

G. M. Dursch: Pädagogik oder Wissenschaft der christlichen Erziehung. Bearb. von *W. Kahl*. Freiburg, 1916, Herder. (Bibl. der kath. Pädagogik Bd. XVIII.) X+358 l. 5-60 M.

A Bibl. der kath. Pädagogik szervezésében az a sajátos *katholikus* felfogás jut érvényre, hogy miként a katholicizmus igazsági tartalma, egy és örök, úgy ezt az igazságot kifejtő teológiának és filozófiának, valamint a rája épített pedagógiának is olyan tartalmi szilárdságot kell felmutatnia, mely az új idők szellemi követelményeihez némi simulást mutat ugyan, de a régi megállapodások egészét *standard work*-nak tekinti. Éppen azért a régi műveket, ha azok korukban kiválóságot mutattak, nem mint történelmi adatokat, bizonyos korok művelődési törekvéseinek ismertetőit mutatja be, hanem — hacsak lehet — bizonyos simítások útján beléjük öltözteti a mai katolikus pedagógusok szellemiségét is. Ez a felfogás a katolikus világnézet alapján következetes is, helyes is. De mivel *általános* pedagógiai szempontból a mű történelmi mivolta iránt is érdeklődünk, hibának kell betudnunk, hogy a változtatások sem terjedelmük, sem jellegük szerint nincsenek feltüntetve. Pl. Dursch művét olvasva nem tudjuk, hogy Kahl pusztán rövidített-e vagy lényeges változtatásokat is eszközölt. Annnyit mindenesetre meg tudunk állapítani, hogy ha Kahl komolyan fogta volna fel a *bearbeiten* szó értelmét és a vállalat célját, akkor bizonyos hiányokat okvetlenül pótolnia kellett volna.

Dursch könyve 1851-ben jelent meg. Egyetlen kiadást ért minden kiválósága ellenére, aminek oka a szerző terjengőségében keresendő. Ezen segített Kahl s egyszersmind beállította Durschot a megfelelő történelmi keretbe s feltüntette, amit előtte a kath. pedagógia